

DIE DRIE WEË TOT HEILSVERSEKERDHEID IN DIE OUTESTAMENTIESE GODSERVARING.¹⁾

Vir die gelowige van die Nuwe Bedeling, die Christen, is die versekerdheid innig verbonde met sy verhouding tot Jesus Christus. In die hooglied van die geloofsversekerdheid Romeine 8 met sy klassieke bewoordings „ons weet dat vir hulle wat God liefhet, alles ten goede meewerk,” en die nog persoonliker: „ek is versekerd dat geen dood of lewe... of enige ander skepsel ons sal kan skei van die liefde van God nie” is hierdie betrokkenheid van die geloofsversekerdheid op Christus allerduidelikst uitgedruk; die apostel spreek immers van „die liefde van God, wat daar is in Christus Jesus, onse Heer.”

In ander verband vind ons 'n dergelike uitspraak: „Ek weet en is oortuig in die Heer Jesus” (14:14). Dis dieselfde Heer wie die apostel

2—1 dui die armes aan, die hoogste 5—6 die rykes, die middelste 4—3 die middestand. M.a.w. van die middestand moet mens dit gewoonlik verwag as daar gehelp moet word. Na hierdie kanttkening word die Bybelvertaling die Deux-aes (spr.: deuz-aas) - Bybel genoem.

- ¹⁾ Hierdie artikel sou in Nederlands verskyn het in die Februarinommer 1942 van die tydskrif „Theologische Stemmen,” uitgawe van die „Hoogere Theologische School” te Batavia, Nederlands Indië, wat egter deur die aanval van Japan virsover ons bekend nie die lig gesien het nie.

bedoel as hy aan Timotheus skryf: „Ek weet in wie ek geglo het” (II Tim. 1:12). Die *plêroforia* „die volle versekerdheid” waarvan die apostel meermale getuig (Kol. 2:2, I Thess. 1:5, Hebr. 6:10, 10:22) staan orals onmiskenbaar in verband met sy verbondenheid aan Christus. So is dit vir ons nog altyd.

Versekerd te wees dat die Almagtige en Allerheiligste onse liefdevolle Vader is, kan ons alleen deur die sien op Jesus. En al wat ons in enige persoonlike of wêreldsituasie somber mag stem, miskien op sigself tot wanhoop sou voer, word ook by ons minder drukkend, dit word as onbelangrik en verbygaande besef sodra as ons met die Hebreërbrief tot hierdie uitkoms geraak: „maar ons sien Jesus.”

In 'n blik op het Kruis is er leven en heil,
is er leven voor u en voor my

sê tereg die lied wat ons in my jeug in die ouderlike woning graag gesing het.

Vir die Outestamentiese gelowige was dit blykbaar heel anders. Vir hom het die konsentrasie op die ene persoon ontbreek. Dis wel heel duidelik uit die Outestamentiese gegewens dat, al was die figuur van Christus, die komende Christus, nie onbekend nie, dit tog by verre nie die sentrale betekenis in die geloofslewe gehad het as na sy verskyning op aarde nie.

Tog ontbreek dit geensins aan treffende uitings van geloofssekerheid. Byna netso klassiek as die woorde van Paulus in Romeine 8 is die woord van die dulder Job: „Maar ek, ek weet: My Verlosser leef” (H. 19:25). Ons mag hierdie woord nie met 'n christelike inhoud vul nie; die Verlosser deur die skrywer bedoel, was vir sy besef seker nie die Christus nie. En die begrip „Verlosser” is hier geensins identiek met wat die Nuwe Testament onder *sôtêr* verstaan nie. 'n Betere, maar vir die huidige leser minder verstaanbare vertaling sou wees: „my Losser.” Die Hebreuse woord *gō'el* beteken die naaste bloedverwant wat die geroepe beskermer en regshandhawer van familie en familiebesit was. Al is dus die geloofsvoorstelling seer verskillend van die gangbare Nieu-testamentiese, die geloofsversekerdheid is hier nie minder geweldig nie. Ons behoef ons slegs Job voor te stel in sy berooidheid, gevange in die opvatting van sy tyd aangaande lyding en straf en met die moeilike vertroosters om hom heen, om die vastheid van so'n versekerdheid te bewonder; terwyl alles om hom heen en selfs die doen van God vir hom onreg lyk. spreek hy die onverwrikte vertrou uit dat sy goddelike Regshandhawer leef en eenmaal sal verskyn om hom te regverdig.

Ons kan ook wys op 'n Psalm as die 56ste, waar 'n vertrapte, die hele dag bevogte en verdrukte mens die treffende woorde spreek: „Die dag as ek vrees, vertrou ek op U; dit weet ek dat God aan my kant is; ek vertrou op God, ek vrees nie, wat kan 'n mens my doen?”²⁾

²⁾ Ps. 56:4, 10b, 12; vgl. ook Miga 7:7v., Hab. 3:17—19.

As ek dit goed sien, is daar drie weë tot sodanige versekerdheid onder die Outestamentiese Bedeling te onderskei. In plaas van drie weë tot heilversekerdheid sou ons ook kan spreek van: drie aspekte van Godsverhouding, drie vorms van Godservaring, drie belewings van Godsgemeenskap. Oor elk van die drie 'n kort woord.

* * *

Daar is in die eerste plek die *kultiese Godservaring*. In die meeste antieke en ook in die primitiewe religies speel die kultus, die gemeenskaplike ,gereëld plaasvindende, openbare Godsverering in die heiligdom, 'n geweldige rol, veel groter dan in die veel meer individualistiese en binnekamer-vroomheid van die moderne mens. In die eerste vyf boeke van die Ou Testament, wat die geweldige tydsruimtes vanaf die Skepping tot 1400 of 1200 voor Christus omvat, is seker eenderde van die inhoud gewy aan voorskrifte oor die kultus. Dit lyk hier of die regte Godsverhouding afhanklik is van die juistheid van die kultiese handeling. Die godsdiens is gekonsentreer om die heiligdom. Dis hier waar die regte Godsverhouding, die „regverdiging” ervaar word. En dit word ervaar in die reëlmaat van die reinigings- en onsondigings-seremonies, die offers en die lofsange. As die reinigingsvoorskrifte inaggeneem is, die offerdiere op die altaarvure lê en in rook opgaan tot God, as die wierookgeure die gemeente omswee, as die priesterkore die gebede en lofsange sing ter begeleiding van die nougeset volbragte heilige ritueel, as die gesang deur die maat van die slaginstrumente en die sagrauisende of helsketterende klanke van snarespel en trompetgeskal gedra of afgewissel word, dan ervaar die versamelde gemeente die genaderyke teenwoordigheid van haar God. Die persoonlike aandeel aan hierdie Godsverering en Godservaring lyk geringer as wat dit inderdaad is. Die gelowige tog moet self ook die voorskrifte van die voorbereiding nakom, sy aandeel aan die offermateriaal in eerste-linge en tiendes en soveel meer bydra en 'n dikwels daelange en nie onbeswaarlike reis onderneem om die heiligdom te bereik. En as die kultusverrigtings in volle gang is, dan word die resitatief of gesange van die bedienaars deur die versamelde gemeente met haar „Amen, ja Amen,” of „Halleluja” of soortgelyke responsies beantwoord. Ongetwyfeld voel die enkeling hom hier sterk gedra deur die gemeenskap; die solidariteitservaring speel hier 'n groot rol. Maar dit behoeft nie te verhinder nie dat die Godsverhouding ook persoonlik ervaar word.

Hoe sterk die versekerdheid van Godsgemeenskap en die sekerheid in God op die kultiese weg ervaar kon word, blyk uit die hooggestemde toon van blydschap en vertroue wat in so menige Psalm gehoor word. Nog sterker blyk dit uit die verterende verlange na die heiligdom, as

die gelowige om een of ander rede van die besoek aan die heiligdom verstoek was. Die heimwee na God wat in Psalm 42 so'n roerende vertolking het, het hier saamgeval met die verlange na die Godshuis: „Hieraan wil ek dink en my siel uitstort in my: hoe ek gewoon was om voort te trek met die skare, hulle gelei het na die huis van God, met die stem van jubel en lof — 'n feesvierende menigte!” (vs. 5). En volkome parallel staan daar in die Psalm wat die lieflikheid van die wonings van die God van die leërske besing: „My siel verlang, ja smag na die voorhove van die HEER; my hart en my vlees jubel uit tot die lewende God” (Ps. 84:3).

Naas hierdie blye ligsyde van die kultiese Godsverering is daar die donker skadusy, die groot gevaar dat die kultus 'n *opus operatum* word, 'n meganiese verrigting waar hart en lewe buite te staan kom, die gevaar wat die groot profete van die 8ste eeu en later gesien en gesinjaleer het, en waar hulle met só hartstogtelike ywer teen gepolemiseer het, dat hulle uitings die indruk skep asof die kultus nie 'n middel tot, maar die groot verhinderende vir die ware Godsverhouding is. Die gevaar is dat die versekerdheid gaan rus op die meganiese voortgang van die kultusverrigtings sonder meer, wat dan sou werk as die meganisme van 'n assuransiemaatskappy teen die Goddelike ongenoeë (vgl. Miga 3:11, Jer. 7:4, 9v.)

* * *

In so'n situasie kan alleen deur afbraak van die ou versekerdheid plek gemaak word vir die ware Godsverhouding. Dis 'n pynlike, kritiese arbeid. Hier staan die enkeling-profeet teenoor sy volk en kom daar felle konflikte. Die profete blokkeer die kultiese weg deur hulle Godswoorde wat soos bomme neerslaan temidde van die feesvierende en geruste gemeente. Maar tegelyk wys hulle 'n nuwe weg tot God en Godsversekerdheid. Dit is wat ek wil noem *die etiese weg*. Die regte Godsverhouding is hier afhanklik van die regte gesindheid en van die etiese handeling. Na die voorslag wat die profete Samuel gegee het in die getuigenis van I Sam. 15:22: „om gehoorsaam te wees is beter as slagoffer, om te luister beter as die vet van ramme,” klink drie eeue later die een profetiese basuinstoot na die ander, die klare en kragtige formulering van die etiese weg tot God en Godsgemeenskap. Ek herinner slegs aan Amos 5:14 v. en 21—24 (in vrye weergawe) „Soek wat goed is, haat wat sleg is, handhaaf die reg in die poort — so kan julle lewe en die HEER, die God van die leërske met julle wees, soos julle sê. Laat die reg aanrol soos watergolwe en geregtigheid soos 'n standhoudende stroom — miskien sal die HEER, die God van die leërske Hom dan ontfarm oor die oorblyfsel van Josef.” Dink ook aan die tipies Hoseaanse woord: „Ek het 'n behae in liefde en nie

in offerande nie, en in kennis van (d.i. reken met) God meer as in brandoffers" (6:6). Volgens Jesaja is God sat en moeg van die offergedoente, selfs van gebede en godsdienstige samekomste. „Maar was julle, reinig julle, neem die boosheid van julle handelingte voor my oë weg, hou op om kwaad te doen, leer om goed te doen, soek die reg, help die verdrukke, doen reg aan die wees, verdedig die saak van die weduwee" (Jes. 1:10 — 20). Van sy tydgenoot Miga is daar die bekende formulering van Gods eise, 'n ontroerende formulering ontsprote uit die sorg van die profeet vir die siel wat by die swaarste offers nog geen vrede kan vind nie: „wat vra die HEER van jou anders as om reg te doen en liefde te betrag en ootmoedig te wandel met jou God?" (Mi. 6:6—8). Dis dieselfde weg wat Jeremia wys in sy beroemde tempelrede, waarin hy die bodem inslaan van die valse vertrou van die volk wat roep: die HERE se tempel, die HERE se tempel, die HERE se tempel is dit! (H.7).

Baie merkwaardig en 'n bewys dat die profetiese stemme nie maar verlore geluide in die woestyn was nie, is dat selfs twee Psalms, 50 en 51, die etiese weg verkondig, dat m.a.w. ook in die kultusliedere die etiese prediking opgeneem is. God eet geen stierevleis en drink geen offerbloed, sê Ps. 50, maar: „offer dank aan God en betaal jou geloftes aan die Allerhoogste; die een wat dank offer, eer My en die een wat op sy weg ag gee — hom sal Ek die heil van God laat geniet." En in Psalm 51, die boetelied, staan dit nog treffender: „die offers aan God is 'n gebroke gees, 'n gebroke en verslae hart."

Die etiese weg word ook sterk beklemtoon in 'n paar Psalms wat wel intogsliturgieë of poortgesprekke genoem is, en waarvan die kultiese verband is dat hulle waarskynlik voorgestel moet word as antwoord en begroeting deur die priester(s) op vrae van bedevaartgangers wat aankom by die poorte van die heiligdom en waarvan Ps. 15 en 24 duidelike voorbeelde is (vgl. ook Jes. 33:14—16). Hierdie Psalms gee byna 'n direkte antwoord op die vraag wie tot die Godsgemeenskap verwaardig word. „HEER, wie mag vertoef in u tent? Wie mag woon op u heilige berg?" (Ps. 15) „Wie sal klim op die berg van die HEER? En wie sal staan in sy heilige plek?" (Ps. 24). Die antwoord in beide Psalms is suiwer eties. Ek haal maar net die korter formulering, dié van Ps. 24 aan ,wat sê: „Hy wat rein van hande en suiwer van hart is, wat sy siel nie ophef tot nietigheid en nie vals sweer nie, hy sal seën wegdra van die HEER en geregtigheid van die God van sy heil"; of soos die laaste reël van Ps .15 dit uitdruk: „Hy wat hierdie dinge doen ,sal nie wankel in ewigheid nie."

Dat die kultiese en die etiese weg mekaar nie uitsluit nie, blyk, behalwe uit die opname van sulke Psalms in die kultiese gesangboek, ook duidelik daaruit dat in al die wetteversamelings van die Penta-

teuch die etiese en die kultiese gebode naas en deurmekaar gestel word as albei eweseer uitdrukkings van die wil van God.

* * *

Maar dan is daar in die Outestamentiese Godservaring nog 'n derde weg tot versekerdheid, een wat deur menige leser en beskouer van die Ou Testament heel dikwels oor die hoof gesien is. En dit lyk of die apostel Paulus in sy worsteling om los te kom van sy rabbinistiese opleiding en agtergrond aan hierdie oorsien nie heeltemal onskuldig is nie. 'n Heel nodige en welkome reaksie hierop bied die jongste boek oor die Teologie van die Ou Testament, van die Switser DR. WALTHER EICHRODT, Professor aan die Universiteit van Basel, waarvan die 3de deel in 1939 verskyn het. Die hoofstuk daarin oor „Die Geloof” maak die oë oop vir die groot betekenis wat ook in die Outestamentiese Godsverhouding *die geloof* het; die geloof as die afsien van alle kollektiewe en persoonlike sekuriteit en waarde, die geloof as: dit waag met God en dit waag by God, as die vertrouende inslaan in die Hand wat hom oor die afgrond van sonde en dood ons tegemoet strek, die geloof wat alles stel op Sy Woord alleen. Dit is die derde weg, wat sou genoem kan word die suiwer en regstreeks *religieuse weg*, dié van die direkte ervaring van die genade Gods in die daad van die vertrouensvolle oorgawe.

Hierdie weg sien die deur die wetenskaplike ondersoek genoemde Elohistiese geskiedskrywer, wat in die eeue tussen Salomo en Amos, tussen die 10de en 8ste eeue geskryf het, reeds in die Godsverhouding van Abraham, waarvan hy die klassieke beskrywing gegee het: „Abraham het in God geglo, en Hy het hom dit tot geregtigheid gereken” (Gen. 15:6). Dis in hierdie selfde paradoxale geloofshouding dat Abraham sy Moriagang gemaak het. Dieselfde vind ons by Jesaja in die uur van sy roeping, waar in die diepste sondebewussyn en boetvaardigste buiging onder die oordeel, lewe en begenadiging en roepings- en lydingsbereidheid ervaar en verkry word. Daar mag by Jesaja nog nie die konsentrasie wees in die ene uitdrukking van „glo” soos by Paulus nie, maar die woorde „bou,” „vertrou,” „skuil by” en „hoop op, dit verwag van God” het by hom feitlik dieselfde inhoud. Die bekende Jesajaanse woorde bring hierdie geloofsverhouding as die regte Godsverhouding kragtig tot uitdrukking. Ek noem die volgende: „As julle nie glo nie — voorwaar dan sal julle nie bevestig word nie!” (7:9). „Ek sal wag op die HEER wat sy aangesig verberg vir die huis van Jakob, en op Hom hoop” (8:17). „Kyk, Ek lê in Sion 'n grondsteen, 'n beproefde, 'n kosbare hoeksteen wat vas gegrondves is; hy wat glo sal nie haas nie” (of „nie wankel nie” 28:16). „So sê die Heer HERE,

die Heilige van Israel: In terugkeer en rus lê julle heil, in stil-wees en vertrou bestaan julle krag" (30:15).

Netso sprekend en deur die Nieu-testamentiese getuienis opgeneem en onderstreep is die woord van Habakuk, wat die enigste grond vir die bestaan en toekoms van sy volk temidde van die oorweldigende grootmagte van die wêreld in hulle worsteling om die oppermag sien in die geloof, die geloof wat erns maak en dit waag op die Woord van die Godsopenbaring, die Godsbelofte, en dit so uitdruk: „Maar die regverdige sal deur (of: in) die geloof lewe" (2:2—4).

By Sefanja is die toekomsbelofte vir die sagmoediges, die ootmoediges, die ellendige en armoedige volk wat in die oordeel gespaar word, „wat by die Naam van die HEER skuiling soek" (2:3, 3:12), wat luister en vertrou (3:2). By die tweede Jesaja is dit vir hulle wat spanningsvol „wag op die HEER" en standhou in die waagstuk van die geloof en so nuwe krag kry, opvaar soos die arende, hardloop en nie mat word, wandel en nie moeg word nie (40:31, 49:23). So kan ons deurgaans en getuienis op getuienis kry in die profetiese boeke.

Maar (soos EICHRODT tereg opmerk) selfs waar mens dit die minste sou verwag, by die priesterlik en kulties gesinde Kroniekskrywer, vind ons die geloofshouding beklemtoon. Die beslissende wendinge in Israel se geskiedenis word deur hom herlei tot die feit of die momentele leiers van Israel wel of nie die proef deurstaan van die radikale afsien van vreemde hulp, van mensehulp, en of hulle onvoorwaardelik vertrou op die beloftes van God deur sy diensknegte, die profete „aan hulle oorbring. So is dit by die Gadiete in hulle stryd teen die Hagarene (I 5:19 v.), by Abia van Juda in sy stryd teen Jerobeam (II 13:14), en veral by Asa van Juda teenoor die leërmagte van Serag, die Etiopiër (II 14:9vv.). Telkens vind ons hierdie beklemtoning van die geloof in die lewe van Josafat (II 18:1 vv., 20:1 vv., waar in vs. 20 die aan Jesaja herinnerende woorde staan: „Glo in die HEER, julle God, dan sal julle bevestig word"), ook by Amasia waar hy die toets deurstaan (II 25:7—9; ongelukkig al te gou deur terugval gevolg, vs. 10 vv.) en by Hiskia teenoor die Assiriërs (II 32:20 v.). Ook die teëndeel word opgemerk, soos by Joas (II 24:24).

Daar kan nog veel genoem word in hierdie lyn. In die Psalms wat die weldaad van die Goddelike sondevergewing beklemtoon, Ps. 32, 51, 130, 143 blyk duidelik dat die Outestamentiese Godsvertroue in wese volkome gelyk is aan die Nieu-testamentiese geloof wat enkel in die toegerekende en geskonke geregtigheid Gods die vrede vind, maar dan ook volkome vrede.

Die merkwaardigste is egter wel dat in die priesterlike, kultiese wetgewing, die sogenaamde Prieter-codex, feitlik die hele Wet gesien word onder die gesigspunt van genadegawe Gods, wat geloof en geloofsgehoorsaamheid vra. Dis feitlik God self wat die offerkultus as

'n sacrament gee aan sy volk om hulle tot die vrede met God te voer deur versoening en vergewing, soos dit duidelik uitgedruk is in die Heiligheidswet, Lev. 17—26: „Ek het dit aan julle op die altaar gegee” (17:11). So word ook in Deuteronomium die Wet gesien as bewys van Gods verkiesende genade en vaderlike gesindheid sonder enige grond of oorsaak in moontlike kwaliteite of waardigheid van Israel (7: 7 v, 9:4 vv.), en hierdie genadegawe vra van Israel dankbare aanvaarding en liefdevolle toewyding.

Soos ons hierbo gesien het dat die kultiese en die etiese weg kan saamval, en soos die aanhalings uit die profete bewys dat die etiese weg en die religieuse, die geloofsweg, mekaar geensins behoef uit te sluit nie, so laat die pasgenoemde ons insien dat ook die kultiese en die religieuse weë nie uit mekaar behoef te gaan nie. In die Outestamentiese beskouing van die gehele Godsopenbaring na die kultiese sowel as die etiese inhoud daarvan as 'n genadige ingryp in die sondige lewe van die volk, en 'n genadige ordening deur God van die volkslewe, word die samevatting van die drie weë gegee.

Genade-geloof: dit is die twee pole, die goddelike en die menslike, waartussen die spanninge lê van die hele geestelik-liggaamlike bestaan van die Godsgemeente op aarde; en in die ervaring en besef van hierdie polariteit vind die gelowige ook onder die Ou Verbond sy houvas, sy rus, sy vrede met God, die volle versekerdheid dat dit tussen God en homself nieteenstaande alles in orde is.

B. GEMSER.